

ACTIVITAT ARQUEOLÒGICA, ANY 2001

Antonio Moro i García

La reanudació de l'excavació arqueològica a les esglésies de Sant Pere ha comportat un canvi en les formes del desenvolupament habitual de les tasques del seguiment historicoarquitectònic i arqueològic d'aquelles llicències d'obres d'interès per al nostre llegat patrimonial. El fet que nosaltres mateixos portem la direcció d'aquesta nova campanya arqueològica a les esglésies, amb una certa exclusivitat, ha comportat una nova manera de dur a terme les tasques de recerca que fins ara portàvem a terme. Un acord entre la Gerència Municipal d'Urbanisme i l'IMCET preveu la nostra participació com a tècnic en una primera valoració de la llicència d'obra corresponent que, si escau, es continuarà amb una intervenció per part d'altres investigadors. Aquesta experiència ja ha estat duta a terme a les actuacions al convent de Sant Francesc, al carrer del Cardaire, número 17, i, pròximament, a la masia de ca N'Anglada.

Aquestes continuades intervencions evidencien ja un interès institucional vers una realitat que va sent i forma part del paisatge d'activitats dins la nostra ciutat i que manifesta la importància que tenen l'arqueologia i l'estudi del llegat patrimonial terrassenc, el qual es perd i es difumina ràpidament dins una ciutat activa i viva com és Terrassa. Ho hem repetit en moltes ocasions: cada cop són menys els vestigis que es conserven i que ens fan recordar com era la vila de Terrassa, des de la seva configuració urbanística fins a la seva expansió industrial al segle XIX, o, sense anar tan lluny, com era l'urbanisme als anys setanta del segle XX.

El nombre d'intervencions realitzades a partir de l'últim trimestre de l'any passat ens ha permès disposar d'un ampli ventall cronològic que recull dades inèdites de la primera configuració urbanística de la vila medieval de Terrassa, fins a l'aportació de dades dels habitatges i del mobiliari urbà del segle passat. Sens dubte, dues intervencions han estat les més destacades en aquesta tasca de seguiment de les llicències d'obres: la continuïtat dels treballs al carrer dels Gavatxons, número 5 (segles XIII-XVI) i l'excavació al convent de Sant Francesc (segle XVII). També d'altres seguiments d'obres han portat sorpreses gratificants, com és el cas de les finques del carrer de la Torre, números 23-25, i que ens ha permès conèixer la configuració del mas de la Castlania (segle XIV), o el cas de la masia de ca N'Anglada. Pel que fa a les arts menors de l'arquitectura, relacionades amb els habitatges, hem de destacar, entre d'altres d'estudiats, la finca del carrer de la Font Vella, número 92, i el Círcol Egarenc, del carrer de Sant Pere.

Però, sens dubte, la intervenció més destacable dins l'activitat arqueològica terrassenca és l'excavació a les esglésies de Sant Pere. Després d'un llarg període d'investigació de camp, i després de la signatura del conveni de col·laboració subscrit per l'Ajuntament de Terrassa, la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, el bisbat i la parròquia de Sant Pere, s'ha reanudat una nova fase d'intervencions dins del Pla Director del conjunt monumental de les esglésies de Sant Pere.

Muralla i fossat

Com ja vàrem indicar a l'anterior número de la revista, vàrem descobrir les restes d'un tram de muralla, amb una datació anterior a l'any 1243, al carrer dels Gavatxons, número 5. A causa de la seva inestabilitat, es va construir una estructura per tal de protegir-la en el moment de l'enderrocament de la finca, fet que va impossibilitar l'estudi definitiu de les restes fins que la nova construcció no estigués aixecada. Després dels treballs de consolidació de la muralla, es va dur a terme la corresponent tasca arqueològica al seu subsòl, amb l'objectiu de localitzar el tram de fossat. L'excavació arqueològica va ser promoguda per la propietat i duta a terme per l'empresa manresana Arqueociència. La direcció tècnica dels treballs va ser a càrrec dels arqueòlegs M. Gemma Garcia i Llinares i Federico Izquierdo i Aguilera, amb la nostra col·laboració.

L'excavació del subsòl va comportar la localització del tram de fossat, que presentava una secció en U, amb una amplada superior als cinc metres, i una profunditat entorn dels tres metres. Els diferents nivells d'inutilització permetien considerar un abandonament del fossat entorn de la primera meitat del segle XVI, amb una configuració de nivells de sedimentació de pocs anys. El seu descobriment permet afegir-lo als altres trams de fossat que hem excavat al mateix carrer, a la plaça Vella i al carrer de l'Església, els quals completen la configuració del traçat est de la vila medieval.

El mas de la Castlania

Al número 14 de la revista (novembre de 1999), havíem aportat els resultats del seguiment de l'enderrocament de la finca del carrer de Serrano, número 37. Aquells resultats ens permeteren aportar una configuració aproximada del mas. El seguiment de les obres d'enderrocament de les finques del carrer de la Torre, números 23-25, va permetre concretar i rectificar aquella configuració que ens aventuràvem a concretar. El mas de la Castlania, amb una primera referència de l'any 1323, es troba emmarcat dins l'illa de cases delimitada pels carrers de Sant Quirze, del Camí del Cementiri Vell, de Serrano i de la Torre.

Ca N'Anglada

El canvi d'ús d'un bon nombre d'edificis històrics sembla que és la solució més plausible per a la seva conservació. Aquest és el cas de la masia de ca N'Anglada, situada dins la trama urbana. La presentació d'un projecte de rehabilitació per part de PRODIS, signat per l'arquitecte Francesc Bacardit i Segué, va comportar la redacció d'una proposta d'intervenció arqueològica, després que realitzéssim una valoració de la finca. L'objectiu de la proposta d'una recerca historicoarqueològica a la masia de ca N'Anglada, d'acord amb les seves característiques intrínseques —l'edifici mateix i el seu entorn històric més immediat—, és el d'arribar al màxim nivell de coneixement i a la màxima comprensió possible de l'edifici i del seu context. Només així serà possible desenvolupar un projecte que respecti la masia, així com la possibilitat de considerar d'altres aspectes d'un projecte, com són l'adequació i la integració urbana de la masia i la capella de Sant Cristòfol.

La lectura de la planta confeccionada per l'arquitecte Francesc Bacardit sembla considerar la conservació de dues construccions principals adossades i que configuren l'actual edifici. Cal considerar com a original el cos est —documentat ja al segle XV—, al qual es va afegir, potser, la construcció del cos oest i els possibles cups de vi, cap al segle XVIII. També varem observar que les obres de reforma de l'any 1962 van comportar el cobriment de les parets internes de totes les estances mitjançant envans, adossats o no, així com la construcció de nous sostres d'encanyissat, tot i que probablement es conserven els anteriors. És a dir, sembla clar que les obres de reforma varen consistir en la construcció de noves estances dins els àmbits originals, alhora que es respectava, tal vegada, l'estructura original. En el moment d'escriure aquestes línies, s'està formalitzant la realització de les tasques que varem proposar.

El convent de Sant Francesc

El convent de Sant Francesc d'Assís data de l'any 1609 i està inclòs al Catàleg d'Edificis d'Interès Historicoartístic del vigent Pla General d'Ordenació Urbana de Terrassa. Segons un inventari del 1828, el conjunt comprenia el convent, amb l'església i la sagristia, un edifici annex destinat a fàbrica, l'hort i un camp de cultiu. La desamortització del 1835 va comportar l'abandonament del convent, en què es va instal·lar un centre de beneficència. L'any 1855 va ser enderrocada la sagristia per tal de construir-hi la presó. L'any 1869 s'hi va instal·lar l'Hospital i Casa de Caritat de Sant Llàtzer, fins a l'any 1989. La presentació d'un projecte de rehabilitació va propiciar la redacció, des de l'IMCET, d'un projecte d'estudi historicoarqueològic i arquitectònic del claustre de Sant Francesc.

És evident que la configuració interior actual de l'edifici és del tot diferent de la distribució espacial original. És per això que el primer objectiu del present estudi és el de despullar l'edifici de tots aquells afegitons que s'han construït al llarg de la seva història. Només així podrem conèixer la concepció arquitectònica original i concebre un projecte arquitectònic amb l'edifici. Aquesta proposta de recerca va ser licitada i guanyada per l'empresa d'arqueologia Arqueociència i la va dirigir l'arqueòloga Gemma Caballé. Paral·lelament es van portar a terme tasques de recerca documental (a càrrec d'Eva Ferran) i de sondeigs pictòrics (Delfina Graell i Xavier Arnau), així com un nou aixecament de plantes i seccions arqueològiques (M. Gemma Garcia).

Els resultats més importants es produïren a les voltes del claustre, on es va recollir un gran nombre de peces de ceràmiques populars, moltes d'elles peces defectuoses, que tenen de particular la seva varietat tipològica i la datació exacta de 1609, moment de la seva instal·lació a les voltes.

Carrer Major de Sant Pere, 33

El seguiment de l'enderrocament d'aquesta finca, construïda amb la tècnica de la tàpia, ens ha aportat dues dades importants. En primer lloc, la confirmació arqueològica de la construcció de les finques i llur configuració de l'actual carrer entorn de l'últim quart del segle XVI. I, en segon lloc, la presència de fragments d'ossos humans i, sobretot, de fragments de tègules i imbrices (teules romanes), permeten constatar la presència d'enterraments d'època romana en aquest indret. Com ja hem pogut observar en sengles intervencions de finques del mateix carrer, sembla confirmar-se la presència d'una necròpoli d'època romana en aquesta zona propera a les esglésies de Sant Pere. Molt probablement caldrà adscriure aquests enterraments a la necròpoli del bisbat d'Ègara.

Les esglésies de Sant Pere

La reanudació de les intervencions arqueològiques, sota la direcció dels arqueòlegs Antonio Moro i Francesc Tuset, es va centrar en la zona compresa entre Sant Miquel i Sant Pere, i, després, en la rectoria. Així mateix, es realitzaren sondeigs a la zona de l'hort. Els resultats d'aquests treballs en curs han estat del tot satisfactoris i l'excavació diària permet aportar noves dades, que estan revolucionant i qualificant el conjunt com el més important conservat. Per una banda, s'ha pogut determinar la planta original de Sant Pere antic (abans del romànic), així com la seva contemporaneïtat amb Sant Miquel, que es confirma definitivament que no es tracta d'un baptisteri. Pel que respecta a l'actual edifici de la rectoria, la seva planta baixa ha estat desposseïda dels afegitons contemporanis, de manera que queden al descobert les restes que permeten conèixer les diferents fases constructives relacionades amb les successives fa-

ses d'ampliació de la basílica original del segle IV o V. Cal destacar la troballa d'una piscina baptismal, posterior a la coneguda i situada dins l'actual església de Santa Maria, piscina que hom relaciona amb la primera catedral de l'any 450. Aquesta segona piscina, de planta octogonal, es relacionaria amb una fase anterior a la configuració del conjunt episcopal de les tres esglésies, amb una datació aportada pels arqueòlegs entorn de mitjan segle VI.

Esglésies de Sant Pere. Restes de la piscina baptismal de la catedral d'Ògara, segle V-VI.
Fotografia: A. Moro i F. Tuset. Procedència: Museu de Terrassa.